

ISRAEL SHAHAK & NORTON MEZVINSKY

İSRAİL'DE YAHUDİ FUNDAMENTALİZMİ

ANKA

ANKA YAYINLARI :25
ORTA DOĞU ÇALIŐMALARI: 1

Kitabın orijinal adı:
**JEWISH FUNDAMENTALISM
IN ISRAEL**
(London and Sterling: Pluto Press, 1999)

Kitabın adı:
**İSRAİL'DE YAHUDİ
FUNDAMENTALİZMİ**

Yazan:
**ISRAEL SHAHAK
NORTON MEZVINSKY**

Çeviren:
AHMET EMİN DAĞ

Yayın editörü:
ERHAN GÜNGÖR

Copyright© Israel Shahak and Norton Mezvinsky, 1999
Copyright© Anka Yayınları, 2002

ISBN: 975-6628-25-1

1. Basım : Temmuz 2002
Ofset hazırlık : ANKA
Kapak : Ahmet Mayalı
Baskı : Ecem Ofset
Cilt : İstanbul Mücellit

ANKA YAYINLARI: İstanbul Kitap ve Kültür Merkezi
Büyükreşitpaşa Caddesi No:22/2 Laleli/İstanbul
Tel: (0212) 513 30 30 Faks: (0212) 513 48 36
www.ankakitabevi.com e-mail: anka@ankakitabevi.com

İSRAİL'DE YAHUDİ
FUNDAMENTALİZMİ

Israel SHAHAK-Norton MEZVINSKY

Çeviri

Ahmet Emin DAĞ

YAYINLARI

İÇİNDEKİLER

Önsöz.....	7
Sözlük.....	17
Giriş.....	25
1. Bölüm: Yahûdî toplumunda Yahûdî köktenciligi.....	33
2. Bölüm: İsrail’de Haredim’in Yükselişi.....	61
3. Bölüm: İki Haredi Grup: Sefaradlar ve Aşkenazlar.....	91
4. Bölüm: Ulusal Dinî Parti (NRP) ve Dindar Yahûdî Yerleşimciler.....	107
5. Bölüm: Köktenci Gush Emunim Grubunun Yapısı....	141
6. Bölüm: Baruch Goldstein Olayının Gerçek Anlamı...	167
7. Bölüm: Rabin Suikastının Dinî Arka Planı.....	191
Bibliyografya ve İlgili Konular Hakkında Notlar.....	247
Dizin.....	269

ÖNSÖZ

Arap şiddetiyle kendini gösteren İslâm köktenciliği Müslüman olmayan dünyada nefret duyulan bir olgudur. Cehâlet, bâtil inanç, tahammülsüzlük ve ırkçılıkla kendini gösteren Hristiyan köktenciliği ise, Amerika'daki entelektüel elit içinde lanetlenmiştir. Bağlılarının sayısında son zamanlardaki ciddî artışlar, genişleyen siyasal etkinlikleriyle birleşince Hristiyan köktencileri Amerikan demokrasisi için gerçek bir tehdit haline getirmektedir. İslâm ve Hristiyan köktenciliği ile tüm özellikleri aynı olduğu halde Yahûdî köktenciliği İsrail dışındaki bölgelerde hemen hemen hiç bilinmemektedir. Varlığı kabul edildiği zamanlarda dahi, bu olgu İsrail dışındaki yorumcular tarafından sıklıkla küçümsemekte ve gizemli dinî uygulamalar ile eski Orta Avrupa kıyafetlerine indirgenmektedir.

Çağdaş bir toplumun uzmanları ve Yahûdî sıfatımız, Orta Doğu'ya karşı kişisel sorumluluğu ve bağları bulunan kişi olma özelliği bulunan bir İsraili ve bir Amerikalı olarak, İsrail'deki Yahûdî köktenciliğini bölgedeki barışın önünde başlıca engel olarak görmekten kendimizi alamıyoruz. Yahûdî köktenciliğinin barışa ve aldığı kurbanlara yaptığı kötülük karşısında da dehşete düşmekten kendimizi alamıyoruz.

Bu kitap, bizim gibi Yahûdîlikten menfaati olan Yahûdîler için -çoğunlukla acı verici, kasvetli ve çok rahatsız edici- bir anlama yolculuğudur. Tüm içtenliğimiz ve zihnimizle, hem diğer insanların hem de Yahûdîlerin, bizlerin de henüz ulaşmaya çalıştığımız yüksek idealleri görüp onlar için mücadele vermelerini istiyoruz. Bu yüksek idealleri, Batı medeniyeti değerlerinin özü ve tüm medenî dünyada uygulanabilir unsurlar olarak görüyoruz. Bu değerlerin, dünyanın neresinde olursa olsun barışa engel olmayacağına inanıyoruz. Yahû-

dî köktenciliği adına bu değerlerin barışı, İsrail'de demokrasinin gelişimini ve medenî söylemi önlemek için saptırılması, hem Yahûdî hem de insanoğlunun bir ferdi olarak bizleri öfkelen diriyor. Tamamen yok edemesek bile, bu öfkemizi ortaya koymak ve dindirmek için bu kitabı yazdık ve bizlere kazandırdığı anlayışı okuyucularımıza da kazandırır umudu ile böylesi bir sorumluluk altına girdik. Bizim zannımız odur ki; çağdaş yaşama ilişkin akım ve karşı akımlar iyi bir şekilde anlaşıl'madan Orta Doğu'da barış gerçekleşemeyecektir. Böylesine eski tarihî ve dinî birikime sahip bir bölgeyi doğru biçimde anlamak, bu güzel ve sorunlu topraklardaki insanların tutumlarını, değerlerini, kabullerini ve davranışlarını belirlemeye devam eden geçmişin dört dörtlük bir izahını gerektiriyor.

İsrail'de Yahûdî köktenciliğine karşı Yahûdî muhalefeti; yine bir Yahûdî olan ve yaptığı işin Yahûdiliğın emirleri doğrultusunda olduğunda ısrar eden köktenci fanatik Yigal Amir'in Başbakan Yitzhak Rabin'i öldürmesinden büyük ölçüde etkilenmiştir. Suikasttan sonra çok sayıda dinci Yahûdî grubun "gerçek" Yahûdî dini adına bu cinayete destek vermesi, İsrail kamuoyunda, geçmiş dönemlerde sapkın ve günahkar oldukları iddiasıyla Yahûdî önderler tarafından katledilen Yahûdîler konusunda ilgi uyandırdı. Biz de, kitabımızda; modern ulus devletlerin oluşmasından önceki dönemde, kendilerinin Tanrı'nın rızasına göre hareket ettiğine inanan ve ebedî cennete hazırlık amacıyla dinden sapan kişileri ya da günahkârları cezalandıran ve öldüren Yahûdîlerle ilgili, İsraili uzmanların gerek günümüzdeki gerekse geçmişteki çalışmalarından örnekler verdik. Zaten çağdaş Yahûdî köktenciliği de, modernite öncesinde yaşamış olan Yahûdî topluluklarında var olan durumu yeniden canlandırma girişiminden başka bir şey değildir. Yahûdî köktenciliğinin temel prensipleri, diğer dinlerde bulunan köktenci gruplarınki ile tıpa tıp aynıdır: "Geçmişte var olduğu farz edilen o 'saf' ve 'dindar' toplumu yeniden ihyâ ve inşa etmek."

Kitabımızda, köktencilüğün toplum üzerindeki kapsamlı etkisi, kökenleri, ideolojileri ve uygulamalarına ilişkin ayrıntılar sunduk. En etkili ve tehlikelisi olduğuna inandığımız için, kurtuluşçu öğretileri savunan Mesihçi eğilimlere daha fazla ağırlık verdik. Yahûdî köktenciler genel olarak, başta ifade özgürlüğü olmak üzere İsrail’de insan özgürlüklerinin yayılmasına karşı çıkarlar. Dış politikayla ilgili olarak da, Mesihçi akımların mensuplarınca yönlendirilen Ulusal Dinî Parti (*National Religious Party=NRP*), İsrail’in 1967 yılından beri işgali altında bulundurduğu toraklardan herhangi bir geri çekilme girişimine şiddetle muhâlefet etmektedir. 1978 yılında İsrail’in Sînâ Yarımadası’ndan çekilmesine de muhâlefet etmiş olan aynı köktenciler, 20 yıl sonra Batı Şeria’dan çekilmeye muhâlefetlerini de ısrarla sürdürmektedir. Bunlar; sadece Yahûdîlere ait olduğunu ve mutlaka özgürleşmeleri gerektiğini söyledikleri İsrail topraklarının, Sînâ Yarımadası’nı, Ürdün’ü, Lübnan’ı, Suriye’nin büyük bölümünü ve Kuveyt’i içine alan bölgeyi kapsadığını gösteren haritalar basmış ve dağıtmışlardır. Yine Yahûdî köktenciler, Filistinlilere karşı şiddetli bir ayrımcılığı savunmaktadırlar. Bu nedenle, 1990’lı yılların en sansasyonel suikastçıları olan Baruch Goldstein ve Yigal Amir ile bunlara hayranlık besleyen kesimlerin Mesihçi eğilim taşıyan Yahûdî köktenciler olması hiç de şaşırıcı değildi.

1990’lı yıllarda diğer akademik alanlardaki sosyal bilimci ve uzmanlar, Yahûdî köktencilerin İsrail toplumu üzerindeki etkileri konusuna daha önceki dönemlerden çok daha büyük bir dikkatle yoğunlaştılar. Bu zamanların ağırlıklı görüşü, İsrail’deki Yahûdî köktencilığı mensuplarının demokrasiye düşman oldukları idi. Köktenciler, Yahûdî olmayan vatandaşlara ve eşcinsel gibi sapkın Yahûdîlere karşı aynı düzeyde karşı çıkıyordu. Köktencilerden etkilenmiş olan dindar Yahûdîlerin büyük çoğunluğu, belli ölçüde bu görüşleri paylaşılmaktadır. İsrail’in seçkin sosyal bilimcilerinden biri olan Baruch Kimmerling, 14 Ekim 1998 yılında yayınlanan bir kitap kritiğinde, diğer uzmanlarca yapılmış olan bir araştırma-

nın bulgularını şu şekilde yorumluyordu:¹

En azından Ortodoks ve milliyetçi biçimleriyle İsrail'de yaygın bulunan Yahûdî dininin değerleri, demokratik değerlerle kesinlikle bağdaşmaz. Ne milliyetçilik, ne güvenlik hakkındaki tutumlar, ne sosyal ve ekonomik değerler ve ne de etnik bağlar konusundaki değişebilir nicelikler, İsrail Yahûdilerinin demokrasi karşıtı tutumlarını dindarlık kadar etkilemiştir.

İlave bulgular da zikreden Kimmerling, yazısının ilerleyen bölümlerinde; yüksek öğrenim görmüş olan laik İsrail Yahûdilerinin, demokrasiye büyük bir samimiyetle bağlandıklarını; ama buna karşın yeshiva'larda (dinî okullar) eğitim görmüş olan dindar Yahûdîlerin çoğunlukla demokrasiye karşı çıktıklarını ifade ediyor. Demokratik değerlere olduğu kadar, laik kültür ve yaşam biçiminin çoğu yönüne düşmanlık besleyen köktencilerin, bu fikirleri İsrail'deki dinî okullarda aldıkları açık.

Yine, köktencilerin İsrail Yahûdilerinin büyük bölümünün benimsemiş olduğu laik yaşam biçimine karşı düşmanlıkları konusundaki belgeler de açıkça ortadadır. İsrail'in en yüksek tirajlı İbranice gazetesi olan *Yediot Ahronot*'un 20 Eylül 1998 tarihli sayısında, İsrail Yahûdî toplumunun "kültürel profili" çıkarılmıştı. Araştırma, İsrail'de müze, konser ve tiyatro gibi kültürel etkinliklere yoğun biçimde katılan İsrailli tüketicilerin büyük bölümünün yüksek okul mezunu olduğu ve kendilerini dindar olarak değil laik olarak tanımladıklarını ortaya koydu. İsrail'deki dinci medya ile hahamların kültürel faaliyetleri kınayan beyanları, kamuoyu yoklamasının bulgularını destekliyordu.

Yahûdî köktenciler, farklı cinsel tercihler benimsemiş olan

¹ Yohanan Peres ve Efraim Ya'ar Yukhtman'ın *Between Agreement and Dispute: Democracy and Peace in Israeli Society* (Uzlaşma ve Çatışma Arasında: İsrail Toplumunda Demokrasi ve Barış) [Kudüs, The Israeli Institute for Democracy, 1998] adlı kitabının Barch Kimmerling tarafından yapılan İbranice kritiği. Kimmerling bu çalışmasında Peres ve Yukhtman tarafından 1993 ve 1995 arasında toplanmış olan bilgileri dikkatli bir şekilde analiz ediyor.

Yahûdîlere karşı da şiddetli bir düşmanlık sergilemiştir. İsrail'deki hahamlar ve dinci siyasi partilerin tamamına yakını, 1990'lı yıllarda İsrail'de giderek daha görünür hale gelen ve güçlenen homoseksüel ve lezbiyen gruplara karşı şiddetli tepki göstermişlerdir. (Yahûdî din yasası, şeriatı) Halacha'ya göre, eşcinsel ve lezbiyen ilişkiler taşlanarak öldürülmeyi gerektirir. İsrail'deki laik basın, 1990'lı yıllarda eşcinsellerle ilgili "zorunlu rehabilitasyon" ya da "dışa kapalı bir kurumda eğitim" önerilerinin de yer aldığı bir dizi haham önerisi üzerinde durmuştu. Çoğu haham ise kendileriyle yapılan röportajlarda, Yahûdî eşcinsellerin öldürülmesinden yana olduklarını ifade etmiştir. İsrail'in dinci partileri de, seçim kampanyaları sırasında yapılan televizyon yayınlarında, eşcinsel Yahûdîlerin İsrail'in karşı karşıya olduğu en büyük tehlike oldukları üzerinde durmaktadırlar. Dinci partiler, devlet okullarında okutulan, aralarında çok güzel İbranice coşkun şiirlerin de yer aldığı İbranice eşcinsel aşk şiirlerinin kaldırılması girişimlerinde büyük bir başarı sağlamışlardır. Bu san-sür, köktenci etkinin açık bir delilidir.

İsrail toplumunda, Yahûdî köktencilığının taraftarları ile karşıtları arasındaki çekişme, İsrail siyasetindeki en önemli konularda sıralanmaktadır. Bu kitapta, söz konusu sorunun tümünü tartışmaya kalkışmadık. Bundan ziyade, Yahûdî köktenciligi konusundaki en hayati ve önemli konulara yoğunlaştık.

"Yahûdî çıkarlarını" savunduğunu söyleyenler, Yahûdîlik ya da Yahûdîler hakkında eleştirel yazı yazan kişilere, ince-lenmekte olan konuyla ilgisi olsun ya da olmasın olumlu yönler üzerine vurgu yapmadıkları için sık sık sataşır. Örneğin, söz konusu savunmacılardan bazısı, "*Messiahs' Donkeys*" (Kurtarıcının Eşekleri) adlı kitabı yayınlandığında Sefi Rachlevsky'ye yoğun bir saldırı başlatmıştı. Rachlevsky kitabında, Yahûdî köktencilüğündeki Mesihçi eğilimlerin kurucusu Rabbi (baba) Kook'un şöyle söylediğini naklediyor: "Bir Yahûdî'nin rûhu ile Yahûdî olmayan kişinin rûhu ara-

İSRAİL'DE YAHUDİ FUNDAMENTALİZMİ

İsrail'deki Yahûdî köktenciligi, dindar yerleşimcilerin faaliyetlerinde görüldüğü gibi, çok büyük bir siyasal öneme sahiptir. İsraili yazar ve insan hakları savunucusu Israel Shahak ile Amerikalı uzman Norton Mezvinsky, bu kitapta, Yahudi köktencilığının tüm İsrail devleti içindeki artan siyasal nüfuz ve gücü ışığında bu inancın sonuçlarını tartışmaktadırlar.

Kitap, modern İsrail devletindeki köktencilığın kapsamlı bir değerlendirmesini yapmaktadır. Yazarlar, Yahudi köktencilığının tarihi kökenine ve gelişimine değinerek, farklı kollarını ortaya koymakta ve bunlar arasında en tehlikeli olanının mesihçi (kurtarıcı) eğilim olduğu tespitini yapmaktadırlar. Shahak ve Mezvinsky; Başbakan Yitzhak Rabin suikastını, Yahûdîlerin önceki çağlarda "sapkın" olarak gördükleri diğer Yahûdîleri cezalandırma geleneği çerçevesinde değerlendirmektedirler. Yazarlar, Yahûdî köktencilığının demokrasiye temelden düşman olduğunu çünkü, tüm vatandaşların eşit olduğu fikrine karşı çıktıklarını bu nedenle de İsrail'deki demokrasiye karşı ciddi bir tehdit oluşturduklarını savunmaktadır. Orta Doğu'daki durumu ve barışın geleceğini tam manasıyla anlayabilmek için Yahûdî köktencilğini tüm yönleri ile anlamamız gerekmektedir.

